

Konzervativní pohled na venkov

22. prosince 2008 Vlastimil Podracký

Venkovem mám na mysli jakékoliv prostředí, kde zelené plochy převládají nad plochami zastavěnými a devastovanými, tedy i předměstská sídliště rodinných domků, i když uvedené znaky lze s úbytkem volného prostoru považovat za proporcionálně se zmenšující.

Svoboda, nezávislost a prostor pro uplatnění

Pro konzervativce není svobodou nezodpovědné unikání zodpovědnosti pohybem ve světovém rybníku od Seychel k Bahamám. Svobodný také není bezdomovec, který si sice může jít kam chce, ale neovlivní nic ze svého okolí, naopak je závislý na druhých i svými nezákladnějšími životními potřebami. Svoboda spočívá v možnosti uplatňování vlastních představ při tvorbě prostředí. K realizaci vlastních představ je prostředkem nezávislost, na které je svoboda založena.

Hospodářství je založeno na určité míře autarkie, tedy schopnosti nezávisle vytvořit zboží a služby vlastní prací pro sebe nebo pro nejbližší společenstvo. To venkov ve velké míře umožňuje, ale v současné době se tato schopnost ztrácí neproduktivitou této činnosti s ohledem na levné výrobky a služby přijímané zvenčí. Dnes můžeme říci, že autarkie je spíše možnost, která se na venkově dnes nevyužívá v takové míře jako dříve, to znamená, že pojem hospodářství zaniká, s ním tedy i nezávislost a svoboda.

Člověk v městském prostředí je daleko nesvobodnější a závislejší především proto, že většinou nevlastní prostředky, kterými by svoje prostředí samostatně ovlivňoval. Venkov tedy dává příležitost ke svobodnějšímu životu nikoliv navyšováním prostředků, ale tím, že výrobní prostředky jsou dostupné a samozřejmé (půda, prostor).

Pluralita vlastnictví

Venkov vlastnictví předpokládá. Drobné vlastnictví je typické pro náš venkov, nežijeme v zemích plantáží tabáku a cukrové třtiny. Venkov u nás je spojen s vlastnictvím alespoň kousku půdy a malého domku. Venkov tedy znamená, na rozdíl od města, že obyvatelé jsou vlastníky, do jisté míry nezávislí na ostatních. To vytváří pluralitu moci nezávislých a svobodných lidí.

Protože člověk není jen materiálně založený tvor nemající žádnou schopnost morálního chování, konzervativní teorie tvrdí, že demokracie je založena na pluralitě moci a určitém „prahu pluralitní rovnováhy“ (viz moji knihu *Občanská obroda*). V rámci plurality v určitém právním a morálním prostředí může být člověk s poměrně nízkým ekonomickým statusem mocensky rovný (rovnováha moci) s člověkem mnohonásobně bohatším, jakmile ovšem překročí určitý práh vlastnictví vytvářející nezávislost. Ta se dosahuje na venkově daleko snadněji právě shora řečeným fenoménem „hospodářů“. Proto také selská a řemeslnická pluralitní společnost poté, co byly zrušeny feudální povinnosti, byla nejsvobodnější společností dějin. Novou nesvobodu přinesla průmyslová revoluce a vznik závislých proletářů. Právě díky nezávislosti byl venkov vždy konzervativní, zvláště ve vztahu k revolucím dotýkajícím se majetku, ale revoluční v zájmu svobody a nezávislosti na vyšších mocenských strukturách (selské bouře).

Subsidiarita

Pluralita se může projevit jen ve společenství, které má dostatečnou samostatnost a pravomoci v rozhodování. Centralizované státy, k nimž patří i náš, a nebezpečné tendence naznačující, že centrum by se ještě vzdálilo (EU) a stalo se nedostupnější, mají velký vliv na rozklad demokracie a pluralitního citění. Demokratický režim má ve vhodném prostředí samoregulační a samoobnovitelnou schopnost. Je to dáno tím, že subjekty pluralitní společnosti spolu soutěží jak v rámci trhu, tak i ve svém mocenském vlivu, a jsou dostatečně poučeny o následcích případné anarchie při ztrátě nadřazených pravidel. Proto nutí demokraticky zvolené orgány, aby vytvořily pravidla pro všechny přijatelná a kontrolovatelná. Také vyžadují dodržování těchto pravidel. Funkční pluralitní společenstvo tedy zcela samo, bez nějakých zásahů zvenčí, svoji demokracii obnovuje a je k ní loajální, pokud jsou obyvatelé alespoň trochu kulturní a poučení. Horší situace nastává, když obecní společenstvo dostatek pravomocí nemá, o svém osudu nerozhoduje a žije z dotací, které dostává od státu nebo superstrátu a jejichž velikost nemůže ovlivnit. Starosta se stává „vymahačem dotací“, úředníkem znalým všech právních kliček a korupčních cestiček na příslušný centrální orgán. Občany vyzvat k práci pro obec je kontraproduktivní a směšné, protože taková práce vlastně ani v tomto prostředí nic podstatného neřeší, proto občané obvykle nic nedělají, ale spoléhají na „vymahače“.

Jistota a útočiště v nouzi, autarkie

Vlastnictví nezávislé na finančních ústavech, světových krizích a výkyvech cen, vlastnictví dosažené poměrně malými prostředky, šetřící výdaje a dávající možnost se zajistit do určité míry vlastní prací, vytváří jistotu. Autarkie sice nemusí být ve funkčním tržním mechanismu produktivní, nicméně jakmile je onen vnější systém narušen krizí, je autarkie záchrannou vestou. Vzpomínám na svého strýce obchodníka, který v době hospodářské krize ukončil činnost a odjel ke svým rodičům na venkov. Tam už byly shromážděny děti ostatních sourozenců, kteří byli postiženi podobně. Prarodiče vlastnictvím statku vytvářeli jistotu. Své zemědělské produkty sice na trhu díky krizi neprodali, ale uživili z nich početné potomstvo. Něco vyměnili s řemeslníkem za jeho služby. Jiné najali za jídlo na přestavbu domu a tak, vzhledem ke spoustě volných rukou k práci, možná i na krizi vydělali. Tak přežívali krizi oni i všichni v útočišti.

Lidská vitalita

Poněkud zjednodušeně, pouze na základě převažujících znaků, lze tvrdit, že venkov vychovává lidi svobodné, pracující a se sklonem k tradicím; město vychovává lidi závislé, tělesně chátrající a bez vztahu ke svému okolí. Děti na venkově si hrají v potoku a staví hráze. Rozvíjejí své přirozené schopnosti a mají pohyb. Děti ve městech si hrají s počítačem, dívají se na televizi a rodiče je vozí autem do různých kulturních kroužků, někdy i do cvičení, které ovšem je obvykle jen přípravou na profesionální dráhu v některém ze sportovních klubů. Přirozený pohyb a získávání manuálních dovedností chybí. Těžko se můžeme domnívat, že děti budou tělesně zdatné a zdravé, že budou schopny si poradit s problémy bez technických vymožeností se schopností improvizovat v nepříznivých situacích.

Konzervativní hodnoty, tradice

Svobodný člověk obvykle více dodržuje tradice, protože jeho závislost na vnějších vlivech tradice ohrožujících a ničících na něj mají menší vliv. Proto říkáme, že venkov tradice více dodržuje a je

nositelem tradic. To vychází z nezávislosti venkovců. Vzdálenost od center pokroku, jak technického, tak kulturního, hraje v tom roli čistě technickou, která se ovšem stále více odstraňuje. Svoboda také určuje nezávislost myšlení na druhých a schopnost vytvářet si vlastní kulturní prostředí. Svobodný člověk je obvykle ochoten více poslechnout svých výchovou daných idejí než těch, které přichází z vnějšího světa.

Rodina na venkově

Princip hospodářské venkovské činnosti předpokládá komplementární model rodiny. Ten se vytvořil dlouhodobým vývojovým procesem jako nejproduktivnější uspořádání. Všechny jiné druhy partnerství byly vždy evolucí odmítnuty a příslušníci takové společnosti obvykle neměli dosti potomstva a jeho správnou výchovu. V naší dnešní společnosti, jak potvrzují všechny výzkumy, všechny ostatní druhy partnerství, hlavně však neúplné rodiny a rozvrácené rodiny, neprodukují v průměru hodnotné potomstvo srovnatelné s komplementární rodinou. Tak tomu bylo vždy a aby se zbytečně neexperimentovalo s věcmi dávno evolučně odvrhnutými, tradiční řád komplementární model potvrdil a institucionalizoval. Ekonomická výhodnost doplňující dělby práce v rodinném hospodářství potvrdila správnost takového modelu rodiny jako organizační jednotky.

Pro komplementární model rodiny vytváří venkov i dnes nejlepší prostředí, protože tento model z tohoto prostředí vzešel. Vše jako by do sebe zapadalo. Rozdílnost muže a ženy v životním poslání se doplňuje a nestojí proti sobě. V širokém záběru prací je možnost pracovní úkoly oddělit a vytvořit specializaci. Do toho zapadá výchova dětí k práci, tak nutné pro jejich zdravý vývoj. Kreativita dětí v otevřeném přírodním prostředí se může uplatnit a vyvíjet správným směrem v oblasti, kterou člověk vždy ovládal.

Závěr

Těžko navrhnout řešení k záchraně venkova nikoliv jen jako romantické kulisy za okny jedoucího automobilu, rychlovlaku nebo jako prostředí pro třítydenní dovolenou. Globalizace a veškerá opatření otevřeného světa jdou proti všem atributům venkova, které jsem uvedl. Dá se říci, že kromě některých zbytkových zemědělských aktivit a turistických destinací je venkov ztracen ve všech položkách. Pokud by se obnovila zemědělská výroba, zase to bude jen fabrika na produkty. Konzervativní pravice může jen usilovat v rámci kulturních představ s určitými dotacemi zachraňovat alespoň něco, aby některé položky byly zachovány a mohly být v budoucnosti snadno obnoveny v případě potřeby.

Jestliže jsem napsal, že se k venkovu vrátíme, myslím tím nejenom v případě krize jako k dočasnému útočišti, jako chalupáři a chataři, ale trvale v rámci „nadčasové společnosti“, tedy společnosti, která nevede k zániku přírodu a lidský rod. Doufám, že se tak stane dříve, než se z nás stanou nepohybliví a degradovaní lidé, že muži ještě budou mít nějaké sperma a ženy budou schopné porodit dvě až tři děti. V podstatě nás může zachránit opět jen venkov.

Ve své knize *Návrat k domovu* jsem vyjádřil svoji představu ekologického života „hospodářů“ na venkově v době, až budeme nuceni šetřit neobnovitelnými surovinami a venkovské prostředí nám poskytne opět útočiště svou „rozprostřenou energií prostředí“, kterou poskytuje, aniž by to byl život nekulturní a znamenal dřinu. Domnívám se, že k tomu dojít musí a proto je nutno útočiště zachovat a nezdevastovat. Nemám ovšem představu o tom, jestli lidé do té doby budou ještě mít schopnosti útočiště využít, ale doufám, že alespoň někteří.